

Jankovské křížky a zvonek

Kříže

Součástí historie každé obce jsou také církevní památky. Jankov je malá obec, v polovině 19. století se tu nacházelo pouze 24 popisných čísel. Chalupy lemovaly po obou stranách cestu obcí, pouze v zadní části nad horní řadou stály ještě 4 chalupy. A tak i církevních památek je zde málo. Jsou to vlastně jen 2 kříže a kaplička sv. Anny se zvonkem.

Starší z obou křížů má v kamenném podstavci vytesán letopočet 1858. Pravděpodobně ho nechala postavit obec, říkalo se mu „**obecní křížek**“. Stával hned za vsí při cestě k osadě Chaloupky, v místě, kde začínala první pole (dnes je tam „Šitířova zahrada“). Podle data postavení můžeme usuzovat, že se tak obec rozhodla na konci prvního desetiletí po zrušení poddanství a roboty, deset let poté, co obecní záležitosti převzalo do rukou první obecní zastupitelstvo. Do kamenného podstavce byl zasazen litinový kříž s podobou ukřižovaného Krista a s nápisem „Pochválen buď Ježíš Kristus“. Kříž byl výrazem křesťanské víry obyvatel obce.

Podle vzpomínek pamětníků se u kříže zastavovali poutníci, kteří na svátek Nejsvětější Trojice putovali na křemešnickou pouť. Byla to nejznámější poutí v našem kraji. Poutníci pocházeli z bližších i vzdálenějších vesnic, u kříže se pokřičovali, pomodlili, někdy i chvíli odpočinuli a pokračovali dál. Když byla v Jankově postavena kaplička, byl tento kříž k ní přenesen.

Druhý menší křížek stojí nade vsí při bývalé hlavní cestě z Nového Rychnova a Chaloupek zezadu kolem Jankova do Opatova a Humpolce. Byla to zároveň i cesta pro hospodáře do polí nade vsí, kde před křížkem odbočovala jedna cesta dolů do polí, luk a lesa, do „Jankovska“, a hned pod křížkem z ní odbočovala další „polňačka“ směrem k samotě Oklika a do polí zdejších hospodářů na „Milíčovsku“.

Tento křížek má v kamenném podstavci vytesán rok 1885 a pamětníci ho pojmenovávali „**Kalců křížek**“. Postavit ho nechali na začátku svých polí hospodáři č. 14, kde se říkalo „U Kalců“. Tehdy tam už mnoho generací hospodařil rod Černých. Poslední hospodáři Josef a Kateřina Černí měli pouze dvě děti. První dcera jim zemřela hned po narození a později v r. 1884 i devítiletý syn Josef. Možná kříž měl být prosbou, aby jim Bůh dal ještě další potomky, ale ti už nepřišli. Později proto předali hospodářství své

neteři Marii, provdané za Karla Borku.

Kolem kříže vysadili z obou stran stromy, v jejichž stínu se dobře odpočívá a je pěkný výhled do polí a krajiny. Litinový kříž zapuštěný v kamenném podstavci má v dolní části

postavy Svaté rodiny a nad tím bývala kruhová destička, po obvodu lemovaná rostlinným motivem. V horní části opět byla postava ukřižovaného Krista a nápis INRI (Ježíš Nazaretský, král židovský). Pamatuji si, že na destičce byl nápis „Pochválen Pán Ježíš Kristus“. Časem se však tato destička ztratila a doplnil ji (bez nápisu) až r. 2020 Pavel Koubek z občanského sdružení Zelené srdce, který tento křížek renovoval. Sdružení se stará o opravy a uchování drobných

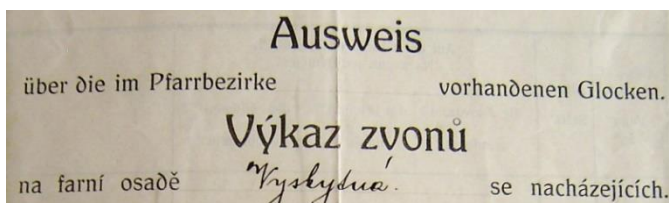
církevních památek na Vysočině. Je také na nás, abychom o tyto odkazy předků pečovali.

Když v minulosti naši předkové míjeli tyto kříže, nikdy nezapomněli smeknout, pokřížovat se a vyjádřit tak svoji hlubokou víru v Boha.

Jankovský zvoněk

Za vlády Marie Terezie byl r. 1751 vydán tzv. ohňový patent, který nařizoval obcím pořídit si zvoněk, který by v případě požáru vyzváněním varoval obyvatele před šířícím se ohněm. Jeho hlas měl být dobře slyšitelný po celé vsi, proto byly první zvoničky (nebo jen sloupy) stavěny na návsi, nebo na vyvýšeném místě obce, nebo u chudších vsí býval pouze zavěšen v korunách vhodného stromu, podrobnosti ohňový patent neurčoval. Časem se stalo, že hlas zvonku oznamoval i poledne, což bylo pro hospodáře znamení, že je čas k návratu z pole domů, večerní klekání ukončovalo konec pracovního dne a děti vyzývalo ukončit hry a vrátit se domů, „nebo si pro ně přijde klekánice“. Hlas zvonku také oznamoval celé vsi, že ji opustil někdo ze sousedů, a rozezněl se i ve chvíli, kdy pohřební průvod z naší vsi vyprovázal na vyskytenský hřbitov zemřelého spoluobčana.

Nejstarší doklad o jankovském zvonku se podařilo nalézt ve farním archivu fary Vyskytná, k níž Jankov patřil, a uloženém v SOA Pelhřimov. Jednalo se **výkaz zvonů vyskytenské farnosti z 18. 10. 1915**, který zpracoval na výzvu rakouských úřadů tamější farář P. Matěj Staněk.

Podle tohoto výkazu se ve farnosti nacházelo 8 zvonů, z toho 4 ve Vyskytně a 4 malé zvonky v ostatních vsích farnosti, tj. v Branišově, Sedlištích, Jankově a na Polánkách. K Vyskytně patřili i katolíci z Opatova, ale zvon

v tamějším evangelickém kostele byl zapsán v jiném soupisu.

Výkaz z r. 1915 byl zpracován pro případné budoucí využití zvonů pro válečné účely, což se později opravdu stalo. Pro zajímavost uvádíme výtah z tohoto přehledu zvonů.

Ve vyskytenské zvonici se nacházely 3 starobylé zvony:

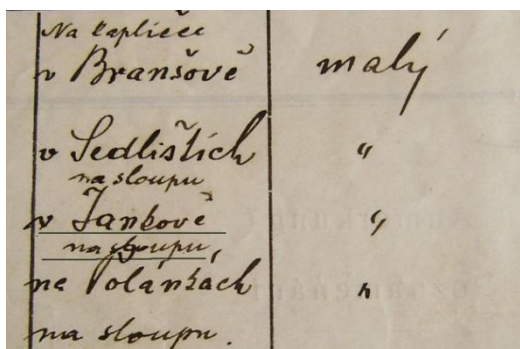
1. zvon z r. **1484** o váze 300 kg a průměru 80 cm s nápisem: „Léta Božího tisícího čtyřstého osmdesátého čtvrtého udělán tento zvon k svatému Mikuláši“.
2. zvon z r. **1555** o váze 600 kg a průměru 100 cm s nápisem ve staročeštině: „Tento zvon udělán jest proto, aby lidé věděli, kdy se na slovo Boží scházeti mají“. Na kvadratuře zvonu je další nápis: „Tento zvon udělán jest ke cti a chvále Pánu Bohu a k připomínání svatému

Prokopu, 1555“. U tohoto zvonu jsou ve výkazu dvě poznámky – naprosto nepostradatelný - těžko by se snímal.

3. zvon z r. 1638 o váze 130 kg a průměru 60 cm byl umíráček s nápisem: „Léta Páně 1638 ulit jest tento zvon ke cti a chvále kostela W. St. Mikuláše nákladem záduší“. Podle poznámky ve výkazu došlo r. 1764 k jeho přelití.

V sanktusové věžičce na vyskytenském kostele se nacházel 4. malý zvonek, váha a rozměry nebyly uvedeny.

Podle protokolu z 1. 2. 1917 byly z vyskytenské zvonice sejmuty pro válečné účely dva historické zvony z r. 1484 a 1638 a z věžičky kostela malý zvonek o váze 11,50 kg.

Ve vsích vyskytenské farnosti uvedené 4 zvony jsou ve výkazu označeny jako malé a souzící pouze ke zvonění klekání. Branišovský zvonek se nacházel v kapliče, v ostatních vsích byly zvony zavěšeny na sloupech. Podle protokolu z 2. 8. 1918 o zrekvírování těchto zvonů víme, že zvonek v Branišově vážil 19 kg, v Sedlišťích 25 kg, v Janově 14,50 kg a u posledního (na Polánkách) není váha uvedena.

Hned po skončení 1. světové války vyskytenští farníci pomýšleli na pořízení nových zvonů. Byla vyhlášena sbírka na 2 nové zvony do zvonice a pro tento účel byly také z pelhřimovské spořitelny uvolněny částky 1300 Kč a 672 Kč, které tam byly uloženy za dva zrekvírované zvony. Zakázka byla zadána slévárně zvonů Richard Herold Chomutov.

První zvon měl váhu 250 kg a průměr 75 cm, druhý váhu 159 kg a průměr 66 cm, úhrnný náklad za zvony a potřebné zařízení činil 13.760 Kč. Sběrka mezi farníky vynesla 4.223 Kč,

Jankov		Branišov	
	Kč		Kč
Jana Daněk	30	Jan Wollak	30
Josef Borkeš	30	" Wollak	30
Barb. Borková	30	Josef Činč	30
Oldř. Vitek	10	Josef Kodan	30
Ant. Vachy	10	Karl. Kálíka	30
Ant. Vachar	30	Jankov Josef	30
Ant. Jonak	30	Jaroslav Pávek	10
Vlad. Záhradník	30	Jmír. Kálíka	10
Marie Prochová	10	Ant. Zpov	40
Josef Vitek	10	Ant. Burian	10
Josef Kálíka	15	Ant. Sedera	5
Václav Vitek	30	Kudrik Jankov	10
Josef Jonak	30	Josef Blina	10
Barbora Vachová	20	Jan Paulík	5
Josef Prochaska	10	Jan Woyzisek	10
Josef Vachar	30	Jan Pávek	40
Josef Činč	30	Václav Kálíka	30
Oldř. Vitek	30	Josef Wollak	10
Marie Burková	8	Jan Kodan	30
Alain Koch	15	Josef Konec	10
z Jankova	458	z Branišova	300

z toho např. ve Vyskytné se vybralo 2.810 Kč, v Janově 458 Kč, v Opatově 370 Kč, Branišově 300 Kč, v Sedlišťích 200 Kč, na Polánkách 85 Kč, ale dary ještě přibývaly.

Zvony byly vysvěceny o vyskytenské pouti v neděli 13. září 1925 za faráře Jana Zemana, který tam v r. 1924 nastoupil po Matěji Staňkovi. Světitelem byl biskupský vikariátní sekretář Antonín Mančal, osobní děkan ve Chvojnově. Pro celou farnost to byl slavnostní den. Na jednom zvonu byl obraz sv. Jana Nepomuckého a nápis „Svatý Jane Nepomucký, oroduj za nás“, druhý zvon měl obraz sv. Václava a nápis „Svatý Václave, nedej zahynouti nám ni budoucím“. Na obou zvonech bylo doplněno, že byly ulity v r. 1925 v Chomutově nákladem farníků vyskytenských.

Jmenný seznam farníků Jankova a Branišova ze seznamu všech farníků vyskytenských, kteří v r. 1925 přispěli na zakoupení nového zvonu do vyskytenské zvonice.

Nové zvony ve Vyskytné zvonily svým farníkům pouhých 17 let. Když vypukla 2. světová válka, německé úřady počátkem r. 1942 nařídily všem farním úřadům okupovaného Československa opět provést soupisy všech zvonů farnosti. Zvony pak byly roztríděny do několika kategorií tak, aby v každé náboženské obci byl jeden ponechán. Oba nově pořízené vyskytenské zvony a ještě malý zvonek o váze 11 kg byly zařazeny do skupiny A určené k odevzdání, zvony v přifařených malých obcích měly označení D a byly obcím ponechány. Stvrzenka o převzetí vyskytenských zvonů má datum 9. 4. 1942. Vyskytné tak zůstal jediný zvon sv. Prokop z r. 1555.

V r. 1951 si farní úřad ve Vyskytné na žádost svých farníků objednal prostřednictvím Chrámového družstva v Pelhřimově, s.r.o., se sídlem v Praze nový zvonek – umíráček. Dostali k tomu účelu také přidělen menší restituční puklý zvon k přelití. „Nově odlitý zvon firmou Kovolit-ZUKOV v České u Brna zvonařem R. Manouškem ml. je velmi zdařilý, čistě provedený a má na těle tento nápis: „*Vyskytná 1952 – Pomocnice křesťanů, oroduj za nás*“ (výňatek ze zprávy 2. 7. 1952 diecézního kolaudátora zvonů, který prováděl hudební a akustickou zkoušku zvonů). Tento zvon-umíráček zvoní jen při úmrtí občanů.

Starobylá vyskytenská zvonice se dvěma zvony v současné době (sv. Prokop 1555 a umíráček 1952)

Vraťme se ke zvonku v Jankově

O původním jankovském zvonku zrekvírovaném za 1. světové války víme pouze to, že byl v obci pověšen na sloupu a vážil 14,50 kg. Kdy byl pořízen, kdo byl zvoníkem a kde na sloupu byl zavěšen, o tom prameny mlčí a pamětníků už není. Můžeme se pouze domnívat, že sloup se zvonkem mohl stát ve středu vsi v blízkosti později zaniklého obecního domku č. 29, tj. někde na dvorku nynějšího kulturního domu (anebo jinde).

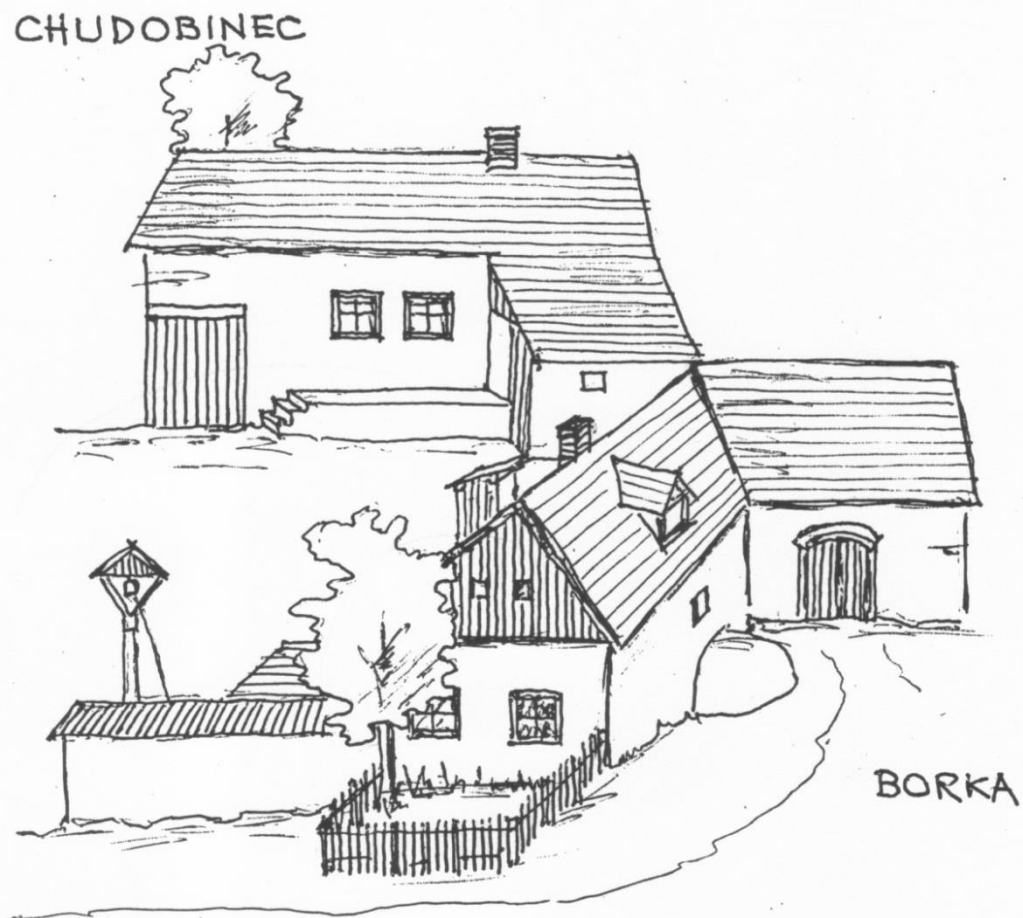
V kronice obce Jankova se k zrekvírování zvonu váže tento zápis: „*V r. 1917 nemělo již Rakousko materiálu na výrobu nábojů a děl, proto sbírány zvony a kovy po všech vesnicích. Ani náš stříbrný zvonek nebyl ušetřen. Přinucením německých vojáků byl sňat ze svého místa a odvezen. Takovým již způsobem chtělo Rakousko dosáhnout vítězství.*“

Válka skončila a ve všech vsích, kterým byly zvony odňaty pro válečné účely, se konaly sbírky na pořízení nového zvonu. Podobně tomu bylo i v Jankově, jak dokládá další zápis v obecní kronice: „*Od r. 1918-1927 byl starostou Josef Neckář č. 18. R. 1921 za přispění občanů koupen nový zvonek a o pondělí svatodušním posvěcen dp. farářem Matějem Staňkem z České Vyskytné.*“

Ovšem ani nyní nevíme, zda byl zavěšen na původní sloup, ale je možné, že byl provizorně pověšen na vzrostlou hrušku před Vítkovou chalupou č. 7 „U Křížů“. Svědčily by pro to vzpomínky pamětníků, kteří prožili své dětství ve 20. a 30. letech. Řada z nich vzpomínala, že když se zvonilo, padaly ze stromu zralé hrušky a děti si je sbíraly. Někdy děti samy zatahaly za

provaz zvonku, aby jim hrušky spadly, a pak rychle utíkaly pryč. Vzpomínala na to např. moje teta Marie Borková *1917 (provdaná Kubíková ve Vyskytné), která žila v protější chalupě přes cestu. Písemnou vzpomínku vložil do knihy „Kronika obce Jankova“, vydané r. 1993 u příležitosti 2. sjezdu rodáků, i její autor Jan Kříž *1928 č. 17 „U Nováků“: „Znal jsem Vincka Vítka, měl vousy pod nosem a často zvonil, zvonek visel u nich na hrušce. Při zvonění padaly dozrávající hrušky. To bylo pro nás signálem, rychle jsme běželi pod hrušku. Sbírat bylo dovoleno, ale potom jsme si nějakou i srazili, ale to se nesmělo. Obešlo se to jenom malou výtka ze dvířek.“

Zvonek zůstal zavěšen na hrušce až do jara 1937, kdy zvoník Václav Vítek pro dlouhodobé onemocnění už nemohl zvonit (koncem téhož roku zemřel). Za starosty Josefa Jonáka č. 6 projednávalo dne 17. května 1937 obecní zastupitelstvo jediný bod: sejmutí zvonku z hrušky Františka Vítka č. 7 a jeho nové umístění. Jednání skončilo usnesením, „aby zvonek byl umístěn na sloupě na pozemku Václava Borky č. 15 (U Mazárnů), který bude zároveň zvoniti a za odměnu dostane pozemek, který k tomu účelu byl přiřknut“.

Obrázek zvoničky za zídou chalupy Václava Borky č. 15 a před obecním domkem č. 29 nakreslil pro knihu „Kronika obce Jankova“ v r. 1993 František Štědrý ze samoty pod Jankovem tak, jak si vše pamatoval. Dnes toto místo vypadá zcela jinak. Na místě chalupy Borkových č. 15, kteří se po válce odstěhovali do pohraničí, stojí kulturní dům s místnostmi pro obecní úřad a s hasičskou zbrojnicí, vybudovanými v polovině 50. let, také obecní domek byl zbořen a na jeho místě stojí dřevník a toalety pro potřeby KD. Zvonek byl v r. 1951 přenesen do nově postavené kapličky.